Ochrana přírody
ročník 76 číslo 4 2021

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

Vláda uvažuje o ekologické obnově hnědouhelných velkolomů

Otázce využití velkolomů a souvisejících území ovlivněných těžbou hnědého uhlí v Ústeckém kraji se věnuje vláda ČR dlouhodobě. V této souvislosti byla přijata řada usnesení ukládajících prověření vhodných variant řešení.

V roce 2017 vláda ČR svým usnesením (č. 441) „O surovinové politice České republiky“ uložila, aby v oblasti sanací a rekultivací byla v následujícím období navržena legislativní opatření umožňující využití přírodě blízkých rekultivací ve větším rozsahu. Dále bylo tímto usnesením zadáno v následujícím období jasně stanovit koncepci dalšího využívání území ovlivněného těžbou.

V roce 2019 vláda ČR uložila (usnesením č. 421) jednotlivým členům vlády zpracovat analýzy a podklady, na základě kterých by bylo možné stanovit nejefektivnější způsob využití strukturálně postiženého území Ústeckého kraje. K naplnění těchto úkolů byla v r. 2020 ustavena meziresortní pracovní skupina Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství a Krajského úřadu Ústeckého kraje, které se dále účastní zástupci těžebních společností, státních podniků Povodí Ohře a Palivového kombinátu Ústí (PKÚ). Primárně se tato skupina soustředila na posouzení realizovatelnosti propojené vodohospodářské soustavy jam po ukončení těžby hnědého uhlí v případě jejich hydrické rekultivace. MŽP však zapojilo do diskuse v pracovní skupině variantu zvýšeného rozsahu ekologické obnovy území, tedy obnovy s využitím přirozené sukcese. MŽP přitom vycházelo z výstupů AOPK ČR zpracovaných ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou (ČZU) a PKÚ

Ministr životního prostředí Richard Brabec na exkurzi v lomu ČSA 27. 8. 2021, kde Michal Porteš (AOPK ČR, RP SCHKO České Středohoří) prezentuje jedinečnou místní ornitofaunu. Foto Pavel Pešout

(Pešout a kol. 2021). Závěry meziresortní pracovní skupiny obsahovaly mj. neudržitelnost části původně předpokládané propojené vodohospodářské soustavy a konstatovaly, že přirozená obnova je efektivní variantou rekultivace jak z pohledu ochrany přírody, ekologické stability a adaptace na změnu klimatu, tak z pohledu ekonomického v porovnání s technickými rekultivacemi.

Na základě analýz a závěrů meziresortní pracovní skupiny vláda ČR 6. 4. 2021 uložila ministrům průmyslu, životního prostředí a zemědělství (usnesení č. 344) úkoly pro následující období, které již vedle hydrické rekultivace, energetického a dalších forem využití území identifikují potřebu navýšení plochy ponechávané pro ekologickou obnovu. AOPK ČR má na základě zmíněného usnesení za úkol pro MŽP do 31. 3. 2022 určit vhodné plochy pro ekologickou obnovu a jejich prioritizaci v lomech ČSA a Vršany. AOPK ČR se proto stala členem meziresortní pracovní skupiny.

Pro území velkolomů jsou schválené a stále platné plány sanací a rekultivací, které počítají s technickými lesnickými, zemědělskými a hydrickými rekultivacemi území po ukončení těžby. Tyto plány jsou průběžně těžařskými společnostmi realizovány. Aby však nedošlo k znemožnění ekologické obnovy na již vytipovaných plochách AOPK ČR, požádal v návaznosti na usnesení vlády ministr životního prostředí Richard Brabec 12. 4. 2021 o odložení sanací a technických rekultivací všech těchto ploch až do finálního rozhodnutí o dalším osudu území. Tuto žádost dotčené orgány i těžební společnost Sev.En respektují.

AOPK ČR nyní zpracovává potřebné podklady a doplňuje průzkumy v terénu ve spolupráci s ČZU, s. p., Povodí Ohře a Národním památ-

kovým ústavem (zájmová lokalita v lomu ČSA se dotýká zámeckého komplexu Jezeří) tak, aby podklady pro další jednání vlády ČR mohlo MŽP předložit v březnu příštího roku. Podle posledního zmíněného usnesení vlády ČR se předpokládá definitivní rozhodnutí o využití zbytkových jam po těžbě hnědého uhlí v r. 2023. V tomto termínu by také mělo být jasné, v jakém rozsahu se podaří ekologickou obnovu v území zapojit.

Pavel Pešout

Použitá literatura:

Pavel Pešout, Michal Porteš, Kateřina Černý Pixová, Markéta Hendrychová, Petr Kříž, David Lacina (2021): *Ekologická obnova hnědouhelných velkolomů*. Ochrana přírody 2:16-21. AOPK ČR.

Česká republika se může pyšnit první přírodní lokalitou světového dědictví UNESCO

Začátkem loňského roku jsme v našem časopise položili řečnickou otázku, zda bude mít Česká republika vůbec první přírodní lokalitu světového dědictví, zaštítěnou Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO, viz *Ochrana přírody*, *75*, *1*, *ii-iii*, *2020*). Nyní můžeme s uspokojením říci, že se tak již stalo a že téměř tříleté úsilí bylo završeno nesporným úspěchem.

Jizerskohorské bučiny patří mezi rozlohou největší národní přírodní rezervace v ČR. NPR chrání jedinečné bukové lesy na severovýchodních svazích Jizerských hor, přičemž část území je od roku 1960 ponechána samovolnému vývoji bez zasahování člověka. Foto Jiří Hušek

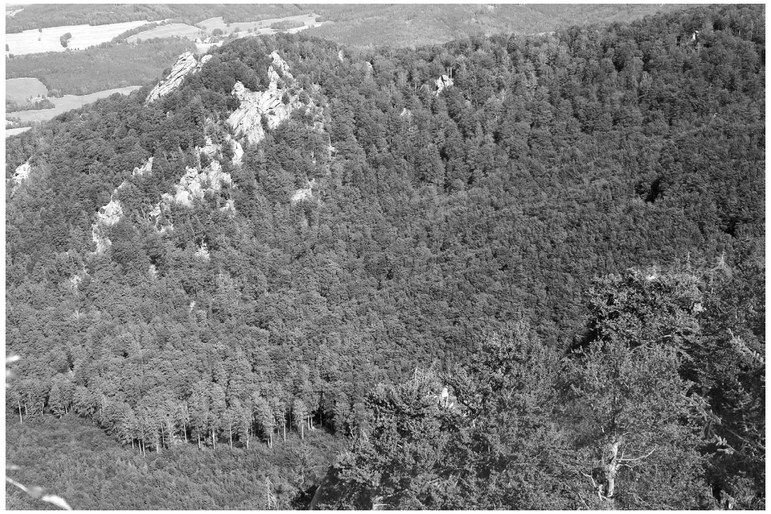

Vrchol Ořešník se rovněž stal součástí NPR Jizerskohorské bučiny. Foto Jan Plesník

Co rozhodlo o zápisu Jizerskohorských bučin

Dne 28. července 2021 schválilo 44. rozšířené zasedání Výboru pro světové dědictví konané v čínském městě Fu-čou zapsání národní přírodní rezervace Jizerskohorské bučiny na prestižní Seznam světového dědictví UNESCO.

Česká republika předložila v lednu 2020 po projednání záměru s Lesy České republiky, s. p., spolu s dalšími devíti zeměmi podrobný návrh na rozšíření stávající lokality světového dědictví *Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy* o další zachovalé bukové porosty mimořádné hodnoty. Kromě vlastních údajů využila Agentura ochrany přírody a krajiny ČR pro přípravu rozsáhlých aktuálních podkladů i cenné výsledky víceletého výzkumu, který v Jizerskohorských bučinách provádí se svým týmem Miroslav Svoboda z Fakulty lesnické a dřevařské České zemědělské univerzity v Praze. V září 2020 zkoumali tamější přírodu přímo v terénu hodnotitelé z Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN) a UNESCO (viz *Ochrana přírody*, *75*, *5*, *vii*, *2020*).

Z 29 navržených ekosystémů bukového lesa doporučila IUCN po pečlivém odborném posouzení k zápisu na Seznam světového dědictví bez výhrad pouze devět včetně NPR Jizerskohorské bučiny, dalších šest míst se stalo součástí světového dědictví s určitými podmínkami. Světové dědictví tak obohatí mj. zachovalé porosty v polském národním parku Bieszczady, unikátní bukový les v údolí řeky Dlaboka v Mavrovském národním parku v Severní Makedonii nebo pozoruhodné horské bučiny v Itálii, naopak neuspěly návrhy ze Srbska, Slovenska a Černé Hory stejně jako tři francouzská místa.

Lokalitou světového dědictví UNESCO (445 ha) a jejím ochranným pásmem (189 ha) se staly dvě jádrové části NPR Jizerskohorské bučiny – Poledník a Štolpichy, kde probíhá od roku 1960 přirozený vývoj. Vlastní lokalita světového dědictví UNESCO tak zahrnuje i bezzásahovou plochu Poledník o rozloze 71,6 ha, zřízenou v květnu 2007 na základě dohody mezi AOPK ČR a Lesy České republiky, s. p. Zbylá část NPR a její ochranné pásmo představují ochranné pásmo péče o krajinu a udržitelného rozvoje (2090 ha). Uvedená zonace je sladěna s přípravou plánu péče o NPR na období 2021–2030 a nebude ve srovnání se současným stavem znamenat žádnou významnou změnu. Důvodem, proč NPR uspěla, je, že se tamější dlouhověký málo narušený smíšený les s převahou buku vyvinul na rozdíl od běžného subatlantsko-hercynského bukového porostu na žule a granodioritu, což se mj. projevuje i ve složení rostlinných a živočišných společenstev. Navíc poloha NPR naznačuje, že plocha mohla sehrát významnou roli při šíření buku po poslední době ledové do severní a západní Evropy.

Ve Fu-čou se na Seznam světového dědictví UNESCO dostaly z přírodních lokalit čtyři menší ostrovy nebo jejich části v jihozápadním Japonsku se subtropickým deštným lesem, kolchidské deštné lesy a mokřady v Gruzii, slapové mělčiny v Jižní Koreji poskytující každoročně útočiště milionům tažných ptáků, lesní komplex v největším thajském národním parku Kaeng Krachan, kde se vyskytuje řada ikonických živočichů včetně tygra indočínského (*Panthera tigris corbetti*), a národní park Ivindo v Gabonu zabírající téměř 3000 km^2 a chránící významnou populaci slona pralesního (*Loxodonta cyclotis*).

Dědictví vskutku světové

Jizerskohorské bučiny se nyní dostaly mezi takové poklady světové přírody, jako je proslulý Yellowstonský národní park, Bělověžský prales, Bajkalské jezero, africké pláně v Serengeti, Velký bariérový útes u Austrálie nebo vodopády Iguazú na hranicích Brazílie a Argentiny.

K 1. srpnu 2021 existovalo na naší planetě celkem 896 kulturních, 218 přírodních a 39 smíšených lokalit světového dědictví, z nichž dvaapadesát je ohroženo často více než jedním činitelem. Připomeňme, že současně s NPR Jizerskohorské bučiny schválil Výbor pro světové dědictví také zapsání 11 slavných lázeňských měst Evropy, mezi nimiž nechybějí Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně. Počet kulturních památek, které má Česká republika na Seznamu světového dědictví, tak vzrostl na úctyhodných patnáct.

Sluší se na tomto místě poděkovat všem, kteří nám byli nápomocni jak v přípravě podkladů, tak během vlastního nominačního procesu. Této významné události a samotným Jizerskohorským bučinám se budeme podrobněji věnovat v některém z příštích čísel.

Jan Plesník a Jiří Hušek

České verze programů k prvotnímu odhadu invazního potenciálu

Biologické invaze jsou jedním z nejvýznamnějších, aktuálních problémů ochrany přírody téměř na celém světě. Vznik nežádoucí biologické invaze je hierarchický proces, při kterém nepůvodní druh musí překonat čtveřici bariér: 1. transport, 2. introdukce/zavlečení, 3. usazení, 4. šíření. Platí, že čím déle je druh v rámci tohoto procesu na nepůvodním území, tím obtížněji se proti němu zasahuje. Rostou finanční náklady, přitom účinnost takových zásahů je nižší. Efektivním jednáním je tedy klást důraz na prevenci – předcházení invazím před jejich vznikem. Základním postupem v rámci prevence biologických invazí je odhad/predikce, zdali se druh může na hodnoceném území usadit, příp. stát invazním. Tyto odhady jsou prováděny pomocí pestré škály programů. Jednou z možností pro prvotní screening, předcházející další hlubší analýze, jsou programy anglické společnosti Centre for Environment Fisheries and Aquaculture Science (CEFAS).

Rozhraní programu AS-ISK v české jazykové verzi s rozvinutým výběrem možností míry jistoty pro danou odpověď. Reprofoto Oldřich Kopecký

CEFAS do roku 2016 postupně vyvinul pětici programů k prvotnímu odhadu invazního potenciálu sladkovodních ryb (FISK), v mořích žijících ryb (MFISK), sladkovodních (FI-ISK) i mořských (MI-ISK) bezobratlých a obojživelníků (Amphi-ISK). Tyto programy byly následně sloučeny v aplikaci s názvem Aquatic Species Invasiveness Screening Kit (AS-ISK), která prezentuje jednotný přístup k problematice napříč taxony a lze v ní hodnotit jakýkoliv vodní druh od rostliny po savce. Od svých předchůdců se AS-ISK kromě komplexnosti liší zejména zohledněním legislativy Evropské unie a přidanou sekcí otázek zaměřených na očekávané klimatické změny a jejich vliv na invazi.

AS-ISK byl vytvořen v rozhraní programu Microsoft Excel a je uživatelsky velmi přívětivým nástrojem. Skládá se z 55 otázek. Otázky 1–49 (tzv. Basic Risk Assessment = BRA) se týkají tří sekcí: historie/biogeografie; biologie/ekologie; nežádoucích vlastností druhu. Otázky 50–55 (tzv. Climate Change Assessment = CCA) pak vlivu klimatické změny na budoucí invaze. K práci s programem tak stačí pouze co nejdetailnější znalosti o hodnoceném druhu. Jednotlivé otázky program automaticky uživateli předkládá i s možnou odpovědí (nejčastěji ANO/NE). Důležitá je i čtyřstupňová korekce na míru jistoty vyplňované otázky

(nízká, střední, vysoká, velmi vysoká) (viz obr.). Míra jistoty je velmi vhodnou úpravou, protože ne vždy jsou veškeré detaily ze života hodnoceného organismu známé nebo publikované, a bodová závažnost takové odpovědi je pak programem snížena. Program totiž nevychází z matematického základu, ale z empirického ohodnocení závažnosti jednotlivých odpovědí, které jsou vyjádřeny bodovou hodnotou. Výsledným výstupem programu AS-ISK je excelovská tabulka s bodovým hodnocením, kdy vyšší skóre značí vyšší riziko invaze. Tabulka obsahuje rozpis jednotlivých sekcí a jejich příspěvek k celkovému skóre. Druh je na výsledném listu též zařazen do jedné ze tří kategorií rizikovosti (nízká, střední, vysoká). Pro hrubou orientaci nebo seřazení několika druhů dle jejich invazního potenciálu pro hodnocené území je to dostatečná informace. Nicméně se získanými čísly lze pracovat i dále, nejčastěji se užívá AUC analýz.

Další nezanedbatelnou výhodou programu AS-ISK je od roku 2020 dostupnost české jazykové verze. Vznik jazykových mutací (aktuálně je program přeložen do 32 jazyků) byl motivován snahou o jeho zpřístupnění co nejširšímu spektru uživatelů, zejména pak řadovým pracovníkům vládních i nevládních organizací zabývajících se ochranou přírody. To, že překlad má své opodstatnění, ukázaly testy na dvou skupinách studentů. Studenti pracující s českou verzí programu měli výsledky podobnější těm, kterých dosáhla u stejných druhů i skupina expertů, a zároveň studenti pracující s českou verzí dosahovali průměrně vyšší míry jistoty u svých odpovědí než jejich kolegové pracující v anglickém jazykovém rozhraní.

Program AS-ISK byl koncipován pouze pro vodní organismy, ovšem většina v něm obsažených otázek má obecnou platnost. To vedlo v nedávné minulosti k celé řadě snah program alespoň částečně využít i k hodnocení suchozemských organismů. Na tuto poptávku část týmu tvůrců AS-ISK reagovala snahou o adaptaci původního konceptu pro hodnocení suchozemských druhů. Její vývoj aktuálně probíhá pod pracovním názvem TAS-ISK (Terrestrial Version of AS-ISK) a v tomto roce bychom se mohli dočkat jejího uveřejnění. Česká jazyková verze pak bude brzy následovat.

Programy včetně manuálů a textů o pozadí programů je možné bezplatně stáhnout z webových stránek společnosti CEFAS (*www.cefs.co.uk*).

Oldřich Kopecký

Je panda velká také deštníkovým druhem?

Ochrana přírody se postupně vyvinula ve svébytnou činnost, v jejímž pomyslném hledáčku se tradičně ocitají části přírody, jejichž existence je ponejvíce v důsledku necitlivého přístupu člověka ve zvýšené míře ohrožena. Druhová ochrana se proto zaměřuje na taxony nebo ekologické/funkční skupiny (gildy), nad nimiž se reálně vznáší hrozba vymizení (extinkce). Nicméně od začátku sedmdesátých let 20. století se nejen mezi akademiky objevují názory, že péče o přírodní a krajinné dědictví by měla z různých důvodů věnovat zvýšenou pozornost i organismům, které ohrožené být nemusejí.

Pro charismatické, oblíbené nekonfliktní druhy, dostatečně známé nejširší veřejnosti a politikům, kteří rozhodují na všech úrovních o ochraně přírody, se vžilo z angličtiny převzaté označení vlajkové neboli signální druhy (*flagship species*). Jejich prostřednictvím popularizujeme péči o přírodu a obecněji o životní prostředí a získáváme pro ni nezbytnou a tolik žádoucí podporu.

Nejproslulejším vlajkovým druhem, a to doslova po celém světě, zůstává populární panda velká (*Ailuropoda melanoleuca*). Jeden ze zakladatelů moderní druhové ochrany přírody sir Peter Scott, vzděláním a povoláním malíř, ji nakreslil jako symbol Světového fondu na ochranu přírody (WWF International), počtem členů a podporovatelů největší nevládní ochranářská organizace na světě. Ostatně, právě toto logo se od začátku šedesátých let 20. století používá k označení celosvětově ohrožených druhů. Přesto vlajkové druhy nutně nemusejí být ani přirozeně vzácné, ani ohrožené: v Evropě se značné oblibě těší kupř. běžná vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*).

O druzích, vyžadujících ochranářská opatření, která mohou současně pomoci i jiným necílovým druhům nebo jejich společenstvům a celým ekosystémům, přirozeně se vyskytujícím na stejné lokalitě, hovoříme jako o deštníkových. V typickém případě jde o taxony s velkými prostorovými nároky, u volně žijících živočichů druhy s rozlehlými domovskými okrsky, u rostlin o taxony vyznačující se značnou pokryvností. Domovský okrsek, nazývaný také akční prostor nebo pobytová oblast, není nic jiného než plocha, v níž jedinec, pár nebo skupina živočichů získávají potravu a další zdroje, rozmnožují se nebo jej využívají jako úkryt. Ukázkovým příkladem deštníkových druhů zůstávají velké šelmy, jejichž domovské okrsky zabírají desítky až tisícovky kilometrů čtverečních.

Protože se početnost pandy velké (*Ailuropoda melanoleuca*) za posledních 40 let zdvojnásobila, v Červeném seznamu celosvětově ohrožených druhů vydávaném IUCN není od roku 2018 hodnocena jako ohrožená (EN), ale zranitelná (VU). Foto Jan Plesník

Jedním ze savců, kteří těží z péče o prostředí upřednostňované pandou velkou, se stal málo známý turovitý kopytník takin (*Budorcas taxicolor*). Foto Jan Plesník

V praxi se deštníkové druhy využívají pro stanovení nejmenší možné rozlohy chráněných území, výběr lokalit nebo ploch, které by měly být začleněny do soustavy chráněných území nebo ekologických sítí, či pro určení minimálních nároků na složení a strukturu ekosystémů a tím i na procesy v nich probíhající. Jednoduše řečeno, pokud vyhlásíme pro příslušný druh národní park nebo rezervaci, přikryjeme spolu s ním jako deštníkem i další druhy, společenstva a příslušné neživé prostředí.

Čínští a američtí biologové pod vedením Faga Wanga z Univerzity Fu-tan v Šanghaji zjišťovali, zda zmiňovaná panda velká působí i jako deštníkový druh (*Biol. Conserv.*, *253*, *10893*, *2021*).

Vědci prováděli výzkum v pohoří Min Šan a Čchin-ling Šan ve střední a jihozápadní Číně, kde se nachází 42 přírodních rezervací, hostících více než 60 % celé pandí populace. V osmi z nich a v jejich okolí vybrali 15 000 km² představujících pro tamější faunu nejlepší prostředí. Od března 2011 v něm po dobu dvou let postupně rozmístili na celkem 860 místech podél výškového gradientu fotopasti fungující 30–50 dní. Změny prostředí, k nimž došlo ve sledovaném území od začátku nového tisíciletí, badatelé vyhodnocovali pomocí družicových snímků, doplněných modelováním vybraných proměnných, jako je délka vegetační sezony, hustota obyvatelstva nebo vzdálenost od lidských sídel.

Wangův řešitelský tým dospěl k závěru, že se zejména v důsledku nedávno uskutečněných projektů zaměřených na obnovu přírodních poměrů zlepšil biotop nejen pro pandu velkou, což bylo jejich proklamovaným cílem, ale také pro dalších šest druhů savců včetně celosvětově ohroženého takina (*Budorcas taxicolor*), jiného málo známého sudokopytníka seraua *Capricornis milneedwardsii* či kamzíkům podobného gorala sečuánského (*Naemorhedus griseus*). Připomeňme, že panda velká vyžaduje ve svém domovském okrsku bohaté starší bambusové porosty a malý sklon svahů a že se důsledně vyhýbá kontaktu s lidmi. Úsilí poskytnout uvedenému vlajkovému druhu co možná nejvhodnější podmínky k životu vedlo v celé oblasti jeho výskytu k velkoplošnému zákazu kácení stromů. Péče o biotopy založená na nárocích pand naopak vedla k významnému poškození a úbytku prostředí vyhovujícího jiným globálně ohroženým savcům, konkrétně medvědu ušatému (*Ursus thibetanus*) a menšímu kopytníku kabaru Berezovského (*Moschus berezovskii*).

Na základě uvedených zjištění autoři doporučují, aby čínské úřady vyhlásily pro druhy, které mají jiné nároky na prostředí než panda velká, nová chráněná území. Zároveň upozorňují na nemalá úskalí, spojená se snahou chránit prostřednictvím deštníkových druhů celá společenstva volně žijících živočichů a věnovat většinu finančních prostředků na péči o jediný, byť skutečně charismatický druh.

Jan Plesník

Medailonky a vzpomínky

Přírodní úkaz! Prof. Josef Fanta oslavil devadesátiny

Josef Fanta oslavil 3. července 2021 až v neuvěřitelné duševní i fyzické kondici devadesátku. Oslavenec napsal o své životní dráze hezkou knížku *Ekolog lesa a krajiny* (Radioservis 2020). Kdo se bude chtít trochu hlouběji seznámit s profesním i životním osudem jednoho z celosvětově uznávaných krajinných ekologů, ať si tuto publikaci určitě přečte (*viz Ochrana přírody*, *75*, *6, xvii-xviii*, *2020*).

Kromě vědecké práce zaměřené na výzkum krajiny a lesních ekosystémů Josef Fanta vždy prosazoval moderní ochranu přírody a propagoval přírodě blízké lesní hospodaření. O neudržitelnosti schematického pěstování našich převážně monokulturních stejnověkých ekologicky labilních lesů s převahou smrku a borovice hovoří prakticky celý život. Ne vždy byly jeho sofistikované názory lesnickou veřejností vítány, protože nabourávaly zažité pracovní postupy. To, že Josefovy postoje odrážely vědecké poznatky a zkušenosti mnoha lesníků z praxe stejně jako smutné události v lesním obhospodařování (kalamity mnišky, lýkožrouta smrkového a dalšího škodlivého hmyzu či imisní škody), bohužel nezajistilo většinovou akceptaci tohoto přístupu. V posledních letech gradující kalamita kůrovce v našich i části středoevropských lesů v koincidenci s probíhající klimatickou

Josef Fanta se narodil 3. července 1931 v Kolíně. Po absolvování tamějšího gymnázia v roce 1950 studoval na tehdejší Lesnické fakultě Českého vysokého učení technického v Praze, kde v roce 1954 složil státní zkoušky. Kandidátskou disertační práci na téma *Ekologie přirozené obnovy Picea abies a Abies alba v zástinu lesa* úspěšně obhajuje na Vysoké škole zemědělské v Praze v roce 1969. V období 1954 až 1963 působí jako vědecký pracovník na Výzkumném ústavu lesního hospodářství ve Zbraslavi a Opočně. Následující desetiletí již pracuje na správě Krkonošského národního parku v rozmanitých pozicích od náměstka ředitele až po manuálního dělníka. Na Správě KRNAP edituje jeden z nejkvalitnějších regionálních odborných časopisů Opera Concortica.

V roce 1974 se pro nesnesitelnost společenského prostředí tehdejšího komunistického režimu Josef Fanta rozhodl emigrovat do západní Evropy. První tři roky prožíval v Německu a pak Nizozemsku v nejednoduchých podmínkách a získával pouze příležitostné práce. Až v roce 1978 se mu daří sehnat odpovídající pozici vědeckého pracovníka na Amsterdamské univerzitě v Laboratoři fyzikální geografie a půdních věd. V letech 1982–1996 působil v Ústavu pro lesnictví a přírodní vědy ve Wageningenu a v období 1987–1996 souběžně vyučuje také na Amsterdamské univerzitě, kde získává i vědecko-pedagogický titul profesor v oboru krajinná ekologie. Po roce 1996 odchází do důchodu, kde však zůstává stále aktivním na poli vědy a výzkumu krajiny a přírody s vazbou na jejich ochranu. Po sametové revoluci často navštěvuje Českou republiku a hostí řadu studijních návštěv ve svém domu v Elstu nebo Rhenenu. Do vlasti se vrátil natrvalo až v roce 2010. Celoživotní doménou zájmu Josefa Fanty zůstává výzkum v lesnické ekologii a dynamice lesa a v plánování péče o krajinu a přírodní prostředí. Mluví česky, anglicky, německy a holandsky, čte texty ve slovenštině, francouzštině, polštině a ruštině. Publikoval přes 150 vědeckých a odborných statí.

změnou, zejména suchem, podtrhuje správnost takových pozic při pěstování druhově a strukturou rozmanitějších lesů, kde se při obnově lesa racionálně využívají přírodní procesy a nebojuje proti nim. Pod tlakem

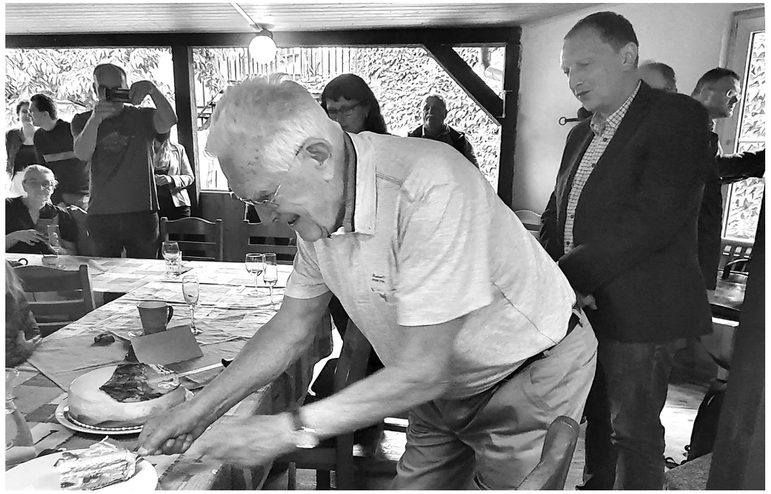

Oslava kulatin prof. Josefa Fanty se konala v Dobřichovicích u Prahy a oslavenci přišlo poblahopřát na padesát vědců, lesníků, ochranářů přírody a dalších spřízněných duší. Foto archiv KRNAP

kalamitních okolností se churavé lesy v České republice začínají obnovovat s větším akcentem na zmiňované ekologicky odůvodněné požadavky. Probíhající parametricky ne úplně přesně odhadnutelná klimatická změna uvedený přístup ještě umocňuje. Doufejme pouze, že kůrovcová kalamita nebude časem interpretována jako přechodná „chřipečka“ a že se lesnictví nevrátí k překonaným, byť mnohde tradičním, modelům obhospodařování. Takový krátkozraký přístup si lesy v České republice bezesporu nezaslouží.

Josefu Fantovi je potřeba také poděkovat za zásadní praktickou pomoc při obnově a revitalizaci imisemi poškozených lesů Krkonošského národního parku. Z nizozemské Nadace FACE zajistil po sametové revoluci stovky milionů Kč na vzkříšení rozvráceného lesa nejvyšších českých hor. Významně napomohl i se získáním několika milionů Kč – klíčových startovních prostředků – z Nadace prince Bernarda pro obnovu jizerskohorských lesů. Na vše je nutné nahlížet optikou a vnímáním příslušného období, kdy řada potenciálních zahraničních partnerů přišla do Československa, resp. České republiky, jen se sliby nebo hodně specifickými požadavky na to, co chtějí financovat. Podobně stál na správné straně při složitých diskusích o managementu lesů Národního parku Šumava.

Milý Josefe, jako profesionální ochranář přírody Ti děkuji za celoživotní pomoc naší i evropské krajině a do dalších let přeji hodně entuziasmu a zdraví Ještě tady totiž je stále co zlepšovat!

František Pelc

(Nejméně) třicetiletá válka Jana Marka

„Vaši práci vám nezávidím.“
Těmito upřímnými slovy komentoval následník britského trůnu Charles v květnu 1991 hodně neutěšený stav barokního zámku Jezeří nedaleko Horního Jiřetína, stojícího jak ve špatném trikovém filmu téměř na samé hraně těžební jámy Velkodolu Československé armády. Postesknutí korunního prince bylo určeno především jeho průvodci RNDr. Janu Markovi, CSc., muži, který nejen s Jezeřím, ale i celou Severočeskou hnědouhelnou pánví spojil velkou část svého na nejrůznější události nadmíru bohatého života.

Ale vraťme se na samý začátek. Jan Marek se narodil 16. října 1938 v Praze do česko-slovenské rodiny a v jeho příbuzenstvu najdeme i jednoho ze zakladatelů samostatného československého státu, pracovitého astronoma, válečného pilota a charismatického diplomata Milana Rastislava Štefánika. Mimochodem, jde

zřejmě o jediného generála, kterému armáda, v tomto případě francouzská, při odvodu nejdříve vystavila modrou knížku. Po absolvování nově založené vyšší průmyslové školy geologické na pražském Žižkově zůstaly brány vysokých škol Janovi z politických důvodů uzavřené, takže jej povinná umístěnka zavedla do Ostravy. Nicméně po dvouleté vojenské prezenční službě nakonec zakotvil v roce 1959 v matičce stověžaté, konkrétně v podniku Stavební geologie. Firmě zůstal věrný až do konce života, což je v současnosti jev zřídkakdy vídaný.

Bylo by od nás neskonale troufalé až přidrzlé hodnotit Honzův odborný přínos rozvoji československé a později české školy inženýrské geologie: tento úkol proto přenecháme povolanějším. Připomeňme jen, že se od prvních dnů praxe zaměřuje na inženýrskogeologické mapování. Podílel se na průzkumech nové dálnice Praha–Brno a rychlostní komunikace Praha–Liberec či území projektované zemní hráze na Ohři u Nechranic, nejdelší ve střední Evropě. Protože neuměl nic dělat jen na půl plynu, pustil se do externího studia geologie na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, které zakončil v roce 1968 diplomovou prací, v níž prozkoumal plochu vymezenou pro objekty nové přehrady Švihov na Želivce.

Pro ochranu životního prostředí je v Markově běhu života důležitý rok 1973, kdy se začal soustavně věnovat podrobnému mapování předpolí rozlehlých a navíc rozšiřovaných hnědouhelných velkolomů na Mostecku a Chomutovsku, doplněnému průzkumy z hlediska stability rizikových míst. Při šetření v celé oblasti nejvýznamnější památky, již zmiňovaného zámku Jezeří, se ukázalo, že pokud by došlo v důsledku těžby uhlí k uvolnění skalního masivu při patě svahu, ocitne se v nebezpečí nejen tato stavba se slavnou minulostí. V době, kdy počítače zabíraly celé místnosti a s děrnými štítky se k nim chodilo v přezůvkách a bílých pláštích, předložil Honza matematický model chování jižních svahů Krušných hor potvrzující, jak vysoce nebezpečné je se přiblížit s kolesovými rypadly a pásovými dopravníky k výchozu sloje pod krušnohorským hřebenem. Na vedení Severočeských dolů, které již nechalo vybudovat dvě železniční tratě na odvoz materiálu z lokality Jezeří a vypracovat projekt na likvidaci zámku, ale Markova zjištění nijak zvlášť nezapůsobila. Proto Honza zpečetil oprávněnost svých poznatků ražbou vodorovné štoly z úpatí hor proti svahu přímo pod zámkem, doplněnou několika svislými a šikmými vrty a geofyzikálním měřením v krystaliniku Krušných hor. A opět se ukázalo v plné nahotě, že právě v oblasti, kde jižní krušnohorské svahy navazují na Podkrušnohoří, může dojít k nezanedbatelnému narušení zemské kůry se všemi nežádoucími důsledky. Jednoduše řečeno, mohl nastat masivní sesuv celých horninových ker přímo do těžební jámy bezprostředně ohrožující životy horníků.

Ani toto varování si Honza nenechal pro sebe. Naléhavé skutečnosti brilantně shrnul do kandidátské disertační práce, kterou sepisoval přímo ve věži chátrajícího zámku. Lidé, již inženýrské geologii bezpochyby rozumějí, tvrdí, že šlo o jednu z nejlepších disertací v tehdejším Československu vůbec a že by dnes autora kvalifikovala přinejmenším na docenta. Spolu s neméně odvážnými kolegy z jím spoluzakládaného Spolku pro záchranu Jezeří informoval odbornou i širokou veřejnost a přesvědčil mocné, aby předcházející rozhodnutí začátkem roku 1989 přehodnotili a dali zelenou zajištění stability svahů Krušných hor. Zdevastovaný zámek nakonec Lobkovicové, kteří jej získali v restituci, vrátili zpět státu, jenž v jeho obnově pokračuje, byť nikterak závratným tempem, i nadále.

Jan Marek si byl vědom i dalších obtíží souvisejících se stabilitou svahů v daném regionu. Již v minulosti ji totiž významně narušila starší hlubinná těžba uhlí. Nově vzniklé Ministerstvo životního prostředí z těchto důvodů prosadilo vládní Program ozdravení pánevní oblasti severních Čech a zejména stanovení územních limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách, k němuž došlo na podzim 1991 na návrh tehdejšího ministra životního prostředí Ivana Dejmala a které určuje linii, za niž nesmí postoupit těžba v jednotlivých severočeských dolech.

Jestliže budeme hledat odpověď na otázku, která se sama nabízí, a to proč se Dr. Markovi podařilo, co se mu podařilo, nemůžeme se spokojit jen s odkazem na jeho zarputilost, jež mu opakovaně přivodila zdravotní problémy. Musíme se podívat na jeho četné texty: na mysli nemáme jen odborné zprávy, ale i popularizační články a nejrůznější sdělení. V časech, kdy se téměř každá polemika

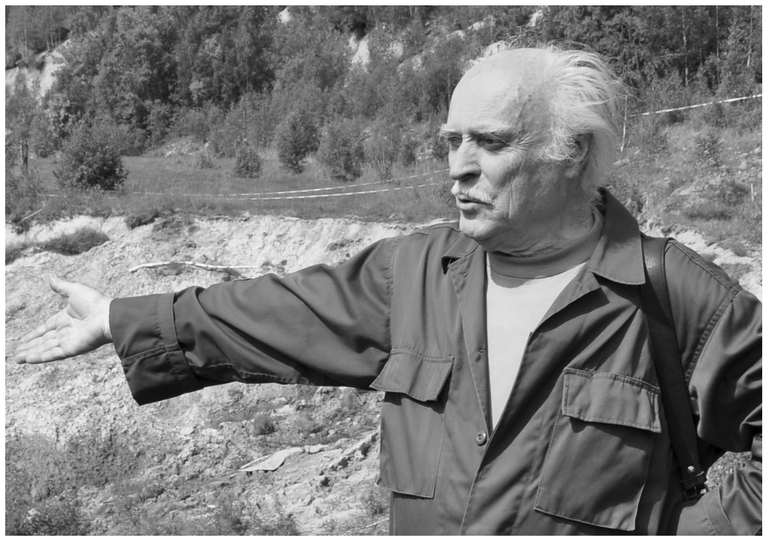

Jan Marek během exkurze Společnosti pro trvale udržitelný život na Jezeří v roce 2011.
Foto Jiří Dlouhý

dříve či později promění ve smršť osobních útoků, osočování a rozmanitých falešných informací a kdy naši mateřštinu zaplavují myriády anglicismů, působí řádky jim sepsané jako naprosté zjevení. Domino fakty podložených argumentů zůstává naprosto přehledné a srozumitelné i pro úplné laiky, navíc jej umocňuje bezchybná čeština.

Opomenout nemůžeme ani Honzovu v nejlepším slova smyslu širší společenskou angažovanost. Již roku 1959 se stal jedním z prvních členů Sboru ochrany přírody a krajiny při Národním muzeu, který se později z iniciativy Otakara Leiského osamostatnil jako TIS – Svaz pro ochranu přírody a krajiny. Později se zapojil do činnosti Ekologické sekce Biologické společnosti při ČSAV a spolupracoval také s Hnutím Brontosaurus, které mj. záchranu Jezeří hlasitě a dlouhodobě podpořilo. Do jeho širokého, přímo renesančního záběru spadal i zájem o památkovou péči. Konkrétně právě na Jezeří se setkával s geologem Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody Františkem Skřivánkem, rovněž s trvalým zájmem o oba obory. V období 2003–2006 vedl řešitelský kolektiv zhodnocující geologická rizika ohrožující 21 významných památkových objektů po celé republice. Díky své odbornosti, nemalým zkušenostem a enormnímu nasazení se v letech 1994–1997 podílel na aktivitách snažících se zachovat obec Libkovice.

Jan Marek zesnul 12. března 2021. Známá geoložka a publicistka Zdeňka Petáková zmínila, že Republika československá přijala zákon, který zní: Masaryk se zasloužil o stát. Na památku Jana Marka by se slušelo, abychom měli zákon, který zní: Jan Marek se zasloužil o zámek Jezeří a o limity těžby.

Pod tuto myšlenku se můžeme s naprosto klidným svědomím podepsat.

Václav Petříček a Jan Plesník

RNDr. Jan Němec nás opustil

Dne 8. 6. 2021 odešel RNDr. Jan Němec, výborný přírodovědec, vzděláním geolog, specializací paleontolog. Po absolvování Přírodovědecké fakulty UK zde působil sedm let jako asistent na paleontologii obratlovců. V roce 1975 přešel do státní ochrany přírody na Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje z popudu tehdejšího ředitele dr. Václava Zieglera, vzděláním také geologa. Dělal běžnou ochranářskou agendu, vyjadřování k závažným zásahům do krajiny, péči o chráněné části přírody a zpracovával geologické inventarizační průzkumy. Byl výborný popularizátor ochrany přírody, napsal mnoho článků do různých novin a časopisů, nejen přírodovědně a ochranářsky zaměřených; inventarizační průzkumy publikoval ve sborníku Bohemia Centralis. Připomínal, že zejména kolega dr. Milan Rivola ho naučil vše, co potřeboval znát jako ochranář. Po deseti letech se stal ředitelem celého střediska, řídil tedy i památkovou péči. V roce 1991 vznikl ČÚOP spojením SÚPPOP s krajskými středisky ochrany přírody a jejich tehdejšími správami CHKO a správami zpřístupněných jeskyní. Jan Němec se stal vedoucím střediska pro střední Čechy později spojeného se střediskem pro Prahu.

Již v r. 1991 spolupracoval s tehdejším federálním ministrem životního prostředí Josefem Vavrouškem při pořádání tzv. Dobříšské konference evropských ministrů životního prostředí „Životní prostředí pro Evropu“, ke které připravil sborník v angličtině. Zkušenosti využil i později při organizování řady dalších konferencí.

Když byl v r. 1995 Radou Evropy vyhlášený Evropský rok ochrany přírody (ENCY), přišel s nápadem, že to je dobrá příležitost k tomu, aby se vydala kniha o chráněných územích Středočeského kraje. Honza Němec získal peníze na knihu se záměrem, že zvláště chráněná území budou řazená podle okresů a každý okres přispěje nějakou sumou a také pak dostane část separátů s ZCHÚ okresu pro své školy a další potřeby. Začal fotografovat tato území také z letadla, což byla tehdy novinka, doplnil texty širšího spoluautorského týmu dalšími snímky i mapkami a objevila se kniha, kterou ochrana přírody do té doby neměla. Na další knihu o chráněných územích Prahy se mu podařilo získat příspěvek od Pražské plynárenské, a. s., a knihu pokřtila na MŽP tehdejší miss ČR Helena Houdová. Podobná iniciativa v dalších krajích nebyla úspěšná, protože se nepodařilo získat dostatečné finanční prostředky. Připravil tedy projekt vydání knih o chráněných územích všech krajů financovaný z Programu péče o krajinu MŽP. V r. 1998 v reakci na povodně r. 1997 organizoval ve Veselí n. M. konferenci Krajina

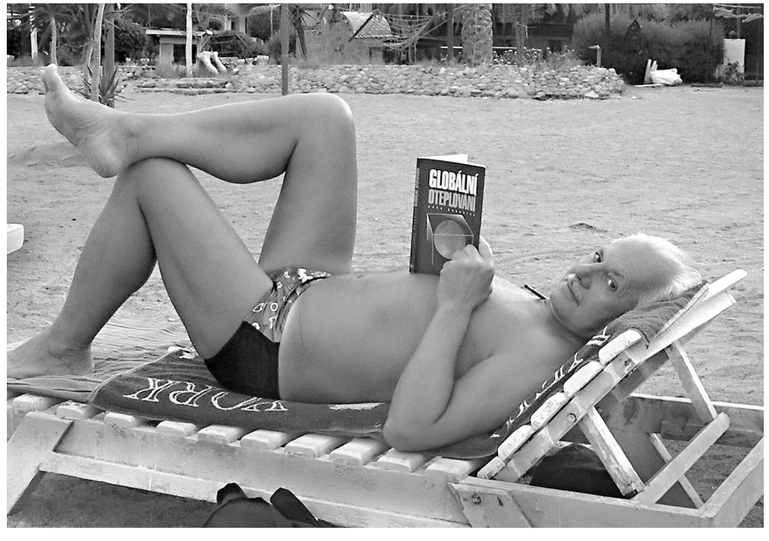

Jan Němec v Egyptě r. 2006.
Foto Dana Turoňová

a voda, pod společnou hlavičkou ministerstev životního prostředí a zemědělství – byla to jedna z nejlepších mezioborových konferencí, která se kdy uskutečnila. Na ní jsme se od kolegy Němce dozvěděli, že dostal výpověď pro nadbytečnost od tehdejšího ředitele AOPK ČR – ne všechny iniciativy a nápady byly vítané u nadřízených, i když byly ku prospěchu věci. Nicméně jím navržený projekt vydání knih v edici Chráněná území byl později realizován s podporou SFŽP (celkem 14 dílů o chráněných územích jednotlivých krajů a kniha Jeskyně ČR) a u zrodu této významné akce stál právě Honza. Při práci na útvaru ŽP hlavního města Prahy zorganizoval další, na tehdejší dobu nevídanou, mezinárodní konferenci „Praga 2000 – Natura Megapolis“ zaměřenou na životní prostředí a chráněná území velkých měst. Konference v Obecním domě byla úspěšná i díky jeho manažerským a odborným schopnostem. Podpořil ji svým pozdravem Václav Havel a koncem r. 2000 vyšel sborník abstraktů, jehož byl Honza editorem. Výpověď Honzy Němce nakonec zrušil soud a staronový ředitel AOPK ČR Jaroslav Hromas ho přijal zpět.

Vydal mnoho dalších publikací zaměřených na ochranu přírody a krajiny, podílel se na organizování dalších konferencí zaměřených na ochranu krajiny. Byl by to dlouhý výčet. Jistým experimentem bylo vydání monografie „Příroda Mladoboleslavska“ ve vlastní produkci: ryze odborný text s bohatým doprovodem fotografií, map a schémat je proložen celostránkovými fantaskně pohádkovými grafikami Oldřicha Jelena. I přes obavy ze čtenářských reakcí měla kniha vydaná v roce 2000 obrovský úspěch a byla velmi záhy vyprodaná. Úspěšná byla i obdobná publikace Prokopské a Dalejské údolí (2003), která přispěla k poznání pestrých přírodních krás Prahy. Ucelená řada výpravných populárně-odborných publikací vznikala ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem zemědělství ČR. Podílelo se na nich několik desítek odborníků různých oborů, v r. 2006 vyšla Voda v České republice, aktuálně vydaná po ničivých povodních, v roce 2007 se objevila knížka Krajina v České republice, následovala Půda v České republice (2009), Lesy v České republice (2009), Rybníky v České republice (2012), Vodní díla v České republice (2016) a další. Všechny knížky, zejména ty o vodě, jsou stále aktuální, patří mezi užitečné pomůcky ekologů, ochranářů i přírodovědců, ale potěší i širší veřejnost. Zasloužil se i o vydání knih Střední Brdy, Ptáci Prahy a Památné stromy Prahy. Nelze zapomenout ani na knihy o chráněných územích Prahy vydané opakovaně ve dvou dílech (i na CD) souborně v roce 2018.

Honza ani po odchodu z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR nezahálel, podílel se na vydávání dalších pěkných knížek jako autor, editor i vydavatel, organizoval ochranářské výstavy v pasáži stanice metra Palackého náměstí (výstavu Příroda Egypta otevíral egyptský velvyslanec) a také náruživě cestoval, ať sám, či s kolegy – ochranáři. Honzovy jazykové i organizační schopnosti vylepšily každou expedici do cizích krajin, Tuniska, Egypta, Albánie a mnoha, mnoha dalších. Při vzpomínce na něj se nám vybaví jeho pozitivní asertivita, decentní úsměv, prošedivělý knír i vlasy a příjemný, suchý humor. Bylo vždy zajímavé ho potkat. Jeho nečekaný odchod znamená citelnou ztrátu pro náš obor.

Dana Turoňová, Bohumil Kučera, Václav Petříček

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(*přehled vybraných aktualit z období červen–červenec 2021*)

Vyhláška č. 240/2021 Sb., o ochraně zemědělské půdy před erozí

Vyhláška provádí § 22 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského a půdního fondu a stanovuje půdy nevhodné pro změnu trvalého travního porostu na ornou půdu z hlediska jejich fyzikálních nebo biologických vlastností a jejich erozního ohrožení vodní erozí. Dále stanoví také způsob hodnocení erozního ohrožení zemědělské půdy vodní erozí, přípustnou míru erozního ohrožení vodní erozí a opatření k jeho snížení. V příloze vyhlášky jsou obsaženy informace o přípustné míře erozního ohrožení a hodnocení erozního ohrožení na posuzované ploše.

účinnost od 1. 7. 2021

Vyhláška č. 273/2021 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady

Vyhláška provádí řadu ustanovení zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, jakož i příslušné předpisy Evropské unie. Upravuje zejména požadavky na zařízení určená pro nakládání s odpady a jejich provoz, podrobnosti předávání údajů o odpadech v rámci školního sběru, technické podmínky soustřeďování odpadu, podrobnosti pro využívání odpadů k zasypávání, podmínky, při jejichž splnění může být odpad vznikající při úpravě odděleně soustřeďovaných komunálních odpadů předáván k energetickému využití a k odstranění, podrobnosti ukládání odpadů na skládky, podrobnosti přepravy odpadů a přeshraniční přepravy odpadů, požadavky na údaje o odpadu, základní popis odpadu, vedení průběžné evidence a ohlašování, podrobnosti nakládání s komunálními odpady, podrobnosti nakládání s nebezpečnými odpady, podrobnosti vztahující se k vybraným kovovým odpadům, podrobnosti nakládání s vybouranými stavebními materiály při odstraňování stavby, provádění stavby nebo údržbě stavby, podrobnosti nakládání s biologicky rozložitelnými odpady, podrobnosti komunitního kompostování, podrobnosti nakládání s kaly, podrobnosti nakládání s polychlorovanými bifenyly, podrobnosti nakládání s odpadní rtutí, podrobnosti nakládání s odpadními oleji, podrobnosti nakládání s léčivy z domácností a podrobnosti ekonomických nástrojů.

účinnost od 7. 8. 2021

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, a zákon č. 284/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím stavebního zákona

Legislativním procesem úspěšně prošla komplexní rekodifikace stavebního práva v podobě nového stavebního zákona a souvisejícího pozměňovacího zákona. Hlavní novinkou nového stavebního zákona je změna soustavy správních orgánů, majících kompetence ve stavební agendě na centralizovaný systém Nejvyššího stavebního úřadu, Specializovaného a odvolacího stavebního úřadu a krajských stavebních úřa-

dů. Rekodifikace stavebního práva obsahuje řadu změn na úseku stavební agendy majících za cíl zjednodušit procesy stavebního práva. Kromě zcela nového stavebního zákona přináší také změny v zákoně o ochraně přírody a krajiny – dochází k odstranění kompetencí obecních úřadů a pověřených obecních úřadů, které přejdou na jiné orgány ochrany přírody. Orgánem ochrany přírody bude nově i stavební úřad, který ve stavební agendě v souladu s ust. § 76 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění účinném od 1. 7. 2023 např. povoluje odchylný postup, územní a druhovou výjimku a vyjadřuje se ke krajinnému rázu atd. Ostatní orgány přírody vydávají jako podklad pro stavební úřad vyjádření, nikoliv závazná stanoviska. S ohledem na významný rozsah změn oproti současné právní úpravě odkazujeme na články pojednávající o změnách v souvislosti s rekodifikací stavebního práva v potřebné podrobnosti.[1]

účinnost od 1. 7. 2023

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR, č. j. 1 As 381/2020-43 ze dne 22. 7. 2021

Nejvyšší správní soud v tomto rozhodnutí vyslovil závěr, že ačkoliv jednou z podmínek přípustnosti moderace je její založení ve skutkovém stavu již zjištěném správním orgánem, v případě, kdy obviněný v přestupkovém řízení odmítá, že by vůbec došlo ke spáchání přestupku, nelze po obviněném rozumně požadovat, aby v řízení o přestupku současně prokazoval své osobní a majetkové poměry pro případ, že jej správní orgán uzná vinným. Obviněný tak může v řízení o správní žalobě předkládat jakékoliv důkazy prokazující jeho majetkové a osobní poměry, kterými se snaží prokázat důvody pro moderaci pokuty, ačkoliv tyto skutečnosti nejsou obsaženy v původním správním spisu. Správní soud rozhodující o žalobě je pak povinen tyto zhodnotit a zohlednit v rámci rozhodování o tom, zda bude výši pokuty moderovat, či nikoliv.

Aktuality sestavuje
Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu
AOPK ČR, kontakt: tereza.begic@nature.cz

1 Příkladmo lze zmínit např. článek V. Dědek: „Účast veřejnosti ve stavebním řízení po reformě stavebního práva či článek P. Svoboda: „Nový stavební zákon: jak vykastrovat ochranu přírody v ČR“, oba publikovány v Ochraně přírody 1/2020

Recenze

Čtivý pohled z okna ředitelny. Supi v hotelu Continental a další zápisky ředitele zoo

Bobek M.

Euromedia Group Praha 2020. 288 str. ISBN 978-80-242-6944-3. Cena 299 Kč

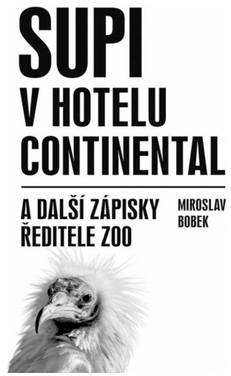

Pražská zoologická zahrada měla od samého začátku štěstí, že mezi jejími řediteli nebyli jen uznávaní odborníci a zdatní manažeři zvládající nejrůznější krize, ale i lidé nadprůměrně vládnoucí slovem a písmem. Vždyť její samotný zakladatel Jiří Janda se blýskl hned několika ornitologickými publikacemi a úspěšně redigoval překlad oblíbeného Života zvířat Alfréda Brehma, což jistě nebyla práce zvládnutelná za víkend: navíc sám do něj přeložil čtyři svazky o ptácích. Václav Jan Staněk patřil k průkopníkům přírodovědecké fotografie a filmu, a to nejen v Československu. Ostatně jeho Velký obrazový atlas zvířat se dočkal opakovaných vydání v mnohatisícových nákladech, o nichž se současným autorům se zbytněným egem nezdá ani v nejdivočejších snech, a jeho četné jazykové mutace přinášely do Československa tak vzácné valuty. Nejen cestopisy i další popularizační díla, ale i mnohé rozhlasové a televizní pořady Zdeňka Veselovského prozrazují jeho viditelný vypravěčský talent, hlubokou sečtelost a nadstandardní znalost společenských věd a umění. V souvislosti s popularizací přírodních věd mi jednou vyprávěl, že se mu mnozí akademičtí pracovníci včetně několika ředitelů ústavů AV ČR nebo vedoucích univerzitních kateder svěřili, že je na dráhu profesionálních přírodovědců nasměrovala právě některá z jeho knih.

Ani současný šéf pražské zoo není v tomto směru výjimkou, spíše naopak. Ještě jako posluchač Přírodovědecké fakulty UK v Praze se podílel na vysílání dnes již kultovního vědeckopopulárního pořadu Meteor a v Českém rozhlase strávil téměř dvě desetiletí. Za všechny aktivity připomeňme jen víceletý průkopnický projekt Africká odysea, sledující pomocí telemetrie tah čápů černých z hnízdišť v České republice do vzdálených zimovišť a zpět, nebo úspěšnou obdobu módních reality show, v níž místo urostlých svalovců a vyzývavých sexbomb, jež rozhodně nemůžeme označit za upjaté stydlíny, vystupovala známá gorilí rodinka z pražské zoo.

Více než deset let Bobek uveřejňuje v denících a časopisech a současně na internetové stránce pražské zoo v rubrice Z ředitelny sloupky na nejrůznější témata související nejen s jeho profesí, ale i s dalšími pozoruhodnostmi, které nám příroda stále v hojné míře poskytuje. Autor je čas od času představí v samostatných publikacích. V pořadí již pátý soubor jeho nejrůznějších postřehů obsahuje vybrané texty od předjaří 2018 do léta 2020: celkem se jedná o 77 krátkých příspěvků.

Uživatel knížky jistě uvítá rejstřík českých jmen taxonů zmiňovaných v textu, doplněný jejich latinskými ekvivalenty. Vhodnou grafickou úpravu knížky v pevné vazbě umocňuje řada zdařilých ilustrativních snímků pořízených autorem a dalšími českými i zahraničními fotografy.

Čtenář se při zahloubání do Bobkovy knížky mj. dozví, proč plameňáci stojí na jedné noze, zda si můžete v Praze pochutnat na nefalšovaných grundlích, připravených v c. a k., resp. prvorepublikovém stylu, kterého nejmenšího savce světa můžete vidět v pražské zoologické zahradě, jak vypadá zoo ztichlá v důsledku opatření proti šíření nemoci covid 19, když v ní přichází na svět dlouho očekávané slůně, že za stále ještě tisícihlavými stády antilop se nemusíme vydávat jen do ikonických národních parků a dalších chráněných území ve východní či jižní Africe, ale i do východního Mongolska (ale i tam jich kvapem ubývá) a jak souvisí zbarvení mláděte tapíra čabrakového s abecedou malíře a sochaře Samuela Morsea. Oceňuji, že se v duchu nejlepší tradice svých předchůdců nevyhýbá otázkám svázaným s ochranou přírody, spíše naopak. Kromě tradičních akcí, zaměřených na repatriace či posilování populací (kůň Převalského, zubr, orlosup bradatý, sup mrchožravý) a na výchovu, vzdělávání a získávání podpory veřejnosti i cílových skupin obyvatelstva pro ochranu přírodního a krajinného dědictví (kupř. nový Toulavý autobus), upozorňuje na roli mokrých trhů v jihovýchodní Asii nejen jako hrozbu pro ohrožené taxony volně žijících živočichů, ale také jako „míchacích“ nádob virů a dalších patogenních organismů nebezpečných pro lidské zdraví, nadměrný lov žraloků, navíc rozhodně neprobíhající v rukavičkách, situaci, kdy se požáry v australské buši vymknou kontrole, či nadále pokračující trávení ptačích predátorů jedy.

Jak je již zvykem, sloupky ředitele pražské zoologické zahrady jsou psány svižně a čtivě a prokládány osobitým humorem, přičemž nezřídka končí překvapivou pointou, přesně v duchu výroku jednoho z největších ironiků všech dob a profesionálního pokušitele kromobyčejného intelektu Oscara Wildea: „Život je příliš důležitá věc, aby se o něm mluvilo vážně.“ Snad každý, kdo někdy sepsal alespoň jeden text určený k uveřejnění nebo se o to přinejmenším pokusil, jistě potvrdí, že někdy nebývá úplně jednoduché vtěsnat určité vyprávění do omezeného počtu řádků, dnes spíše znaků včetně mezer. Autor recenzované knihy uvedenou těžkost řeší s nepřehlédnutelnou elegancí, přičemž se můžeme domýšlet, že mu k této záviděníhodné schopnosti kromě nezbytného talentu pomohla dlouholetá praxe na rozhlasových vlnách.

Miroslav Bobek opakovaně potvrzuje, že disponuje nezbytnými vlastnostmi, které musí mít úspěšný popularizátor: ve věcech, k nimž se vyjadřuje, se dobře vyzná, má rozsáhlý všeobecný přehled, je formulačně zručný, dokáže jak podmanivě vyprávět, tak i na minimální ploše vysvětlit nejrůznější složité zákonitosti, a i když by bezpochyby mohl, netrpí odbornou pýchou. A dobrých popularizátorů nemá ani ekologie a další přírodní vědy, ani ochrana přírody nikdy dost.

Jan Plesník

Jelínková, J., Havelková S., *Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 264 s.

V červnu 2021 vydalo nakladatelství C. H. Beck druhé vydání publikace Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí autorek Jitky Jelínkové a Svatavy Havelkové. Jedná se o příručku z edice právní praxe, tedy série zaměřené na praktické otázky aplikace práva. Druhé vydání vychází z právního stavu ke 30. dubnu 2021, je aktualizováno o změny, ke kterým došlo jak dílčími novelami, tak nálezy Ústavního soudu, a pracuje i s novou judikaturou.

Na správní orgány řešící přestupky jsou kladeny poměrně vysoké nároky a dobrá obeznámenost s právní úpravou je ke kvalitnímu výkonu státní správy nezbytná. Proto zcela jistě řada pracovníků orgánů ochrany životního prostředí toto nové vydání publikace Přestupky v praxi orgánů ochrany životního prostředí uvítá.

Správní trestání představuje poměrně náročnou součást náplně práce orgánů ochrany životního prostředí, protože kromě odborných znalostí vyžaduje i znalosti z oblasti správního práva. Problematika přestupků a správních deliktů přitom byla dlouhou dobu nejednotná a roztříštěná. Změny přinesl až dlouho očekávaný zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který celou oblast přestupkového práva s účinností od 1. července 2017 nově upravil. S přijetím nového zákona byly spojeny obavy, jak si správní orgány poradí s jeho aplikací. S odstupem lze konstatovat, že zásadní problémy s postupem podle nového zákona nejsou a některé z počátku hojně diskutované otázky, jako např. běh lhůt podle přechodného ustanovení v § 112 odst. 2, byly již vyřešeny. Přesto je skutečností, že řada úředníků má s aplikací přestupkového zákona problémy, které, zvláště pokud se jedná o otázky procesní, jsou většinou zcela zbytečné.

Kniha dvou zkušených a s praxí dobře obeznámených autorek svou strukturou odpovídá členění zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, proto je přehledná a snadno se v ní orientuje. Obsahuje nejen uživatelsky přístupná vysvětlení pravidel a postupů, ale i praktické příklady, které přiblíží problematiku méně zběhlým úředníkům. Autorky se drží vytyčeného cíle a zaměřují se na problematiku přestupků na úseku ochrany životního prostředí. Poskytují sice všeobecný náhled do problematiky přestupků, ale soustředí se na to podstatné pro činnost orgánů ochrany životního prostředí. Autorky také pracují s pestrou judikaturou správních soudů, takže je snadné seznámit se s názory a argumentací soudů ohledně řady problémů, se kterými se praxe setkává. Oceňuji zařazení praktických příkladů, zejména těch, na kterých je demonstrováno využití některých komplikovanějších pojmů, jako je např. totožnost skutku.

Kladem publikace je také přesah do souvisejících právních úprav. Vítám zejména zdůraznění postupů podle zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), s jehož využíváním se část orgánů ochrany životního prostředí zatím bohužel příliš nesžila. Výhodou je i zohlednění dalších souvisejících témat a vysvětlení jejich specifik (např. ekologická újma) a příklady dílčích odlišností plynoucích z jednotlivých složkových zákonů. Kniha je dle mého názoru využitelná pro širokou škálu uživatelů. Je dobře srozumitelná pro méně zorientované úředníky, ale zároveň se vyznačuje odborností a vysokým vhledem do problematiky. Zvláště vhodná je publikace pro orgány ochrany přírody, neboť řada aplikačních příkladů (a judikátů) je zvolena právě z oblasti ochrany přírody a krajiny. Jistě přinese benefity i těm, kteří mají s aplikací přestupkového práva bohaté zkušenosti. Nepochybně bude vítanou pomůckou i pro právníky věnující se problematice environmentálního práva, zvláště správnímu trestání. Drobnou výtkou je nedokonalá korektura textu (např. v první větě kapitoly 9 či v poznámce č. 15).

Limitem každé podobné publikace je poměrně dynamický vývoj daný jak nekončící normotvorbou, tak i judikaturou, která praxi

dost významně ovlivňuje. Přesto věřím, že vydaná publikace bude pomáhat v praxi ještě dlouho a kvalitně provede mnoho kolegů z orgánů ochrany životního prostředí i dalších zájemců o tuto problematiku úskalími přestupkového práva.

Veronika Bálková

ZAJÍČEK, Petr. *Krasové oblasti střední a severní Moravy a Slezska: pozoruhodné dějiny objevů podzemního světa*. Vydání první. Praha: Academia, 2020. 246 stran. ISBN 978-80-200-3057-3.

Nejhlubší sladkovodní zatopená propast na světě, výjimečný hydrotermální kras a minerál aragonit. Největší známé zimoviště netopýrů a vrápenců v České republice. Nejdelší jeskyně u nás vytvořené v krystalických vápencích. Nejstarší letopočty objevené v jeskynních prostorách na našem území a také jeskyně s nejstarším a zároveň nejsevernějším doloženým výskytem populace *Homo sapiens* ve střední Evropě. To jsou jen některé zářivé perly krasových oblastí střední a severní Moravy a Slezska. Autorem popisovaná oblast, ležící na území dnešního Olomouckého kraje, se nacházela vždy tak trochu ve stínu slávy a věhlasu nepříliš vzdáleného Moravského krasu. Možná proto, že dlouho nemělo svého „písmáka“, který by množství informací historických i zcela nových dokázal k určitému datu zpracovat a v přehledné formě podat čtenářům. Vždyť posledním shrnujícím dílem o této oblasti je útlá knížečka (ale jak nedostupná a doposud ceněná), turistický průvodce „Jeskyně Severomoravského krasu“ od Vladimíra Panoše z roku 1955!

Po takto dlouhé době se ujal tohoto velmi obtížného úkolu Petr Zajíček, odborný pracovník Správy jeskyní České republiky, speleolog, geolog, výborný fotograf a známý autor úspěšných popularizačních knih, zabývajících se tematikou jeskyní a krasu. Jeho spisovatelská činnost byla v nedávné době po zásluze korunována prestižním oceněním: cenou Josefa Hlávky za rok 2017 v kategorii vědeckých a odborných knih o neživé přírodě – za publikaci Moravský kras v ponorné řece času. Nejen Moravský kras je územím s devonskými vápenci, rozsáhlými jeskyněmi, hlubokými propastmi a dalšími krasovými jevy. Nejen Moravský kras ukrývá v podzemí svědectví o minulosti naší Země a o historii lidského rodu. Mnoho vápencových ostrůvků v různých stupních vývoje a přeměn se nachází také mimo něj. Nikde v ČR již nedosahují vápence takové plošné rozlohy ani mocnosti jako v Moravském krasu, ale svým významem je autorem popisovaná oblast bezpochyby srovnatelná. V některých aspektech možná ještě zajímavější.

Kniha je rozdělena celkem do 52 kapitol. V úvodu se zabývá vymezením karsologických celků regionu a geologickou historií vzniku a vývoje (nejen) krasových hornin a procesu krasovění. Zaměřuje se pochopitelně na období devonu, kdy vápence vznikaly, a následně popisuje jejich genezi vedoucí k současnému stavu, poloze a fázi zkrasovění. Poté postupně detailně popisuje jednotlivé podoblasti. Pozornost věnuje vzniku a vývoji význačných krasových útvarů, paleontologickým a archeologickým nálezům, cituje dostupné archivní záznamy a historické zmínky z oblasti. Nechybí chronologicky uspořádané popisy objevování známých podzemních prostor, postupy prací na zpřístupňování jeskyní pro veřejnost a detailní virtuální prohlídka po návštěvnické trase u všech pěti zpřístupněných jeskyní nacházejících se v oblasti. Kniha je doplněna slovníkem krasové terminologie a velmi bohatou bibliografií rozdělenou systematicky podle jednotlivých dílčích celků. Nechybí dostatečně podrobný jmenný a místopisný rejstřík. Kniha je psána čtivou formou, která jistě potěší všechny čtenáře – více či méně problematiky a regionu znalé. Text je doplněn množstvím fotografií, převážně vlastních autorových, a ukazuje tak i krásy pod zemí, které běžný návštěvník pravděpodobně nikdy neuvidí. Je doplněna množstvím cenných historických materiálů, z nichž některé byly objeveny v archivech teprve v nedávné době. Nejdůležitější historické materiály přímo v textu cituje, což dodává textu jazykové malebnosti. Zdůrazňuje výjimečnost jednotlivých lokalit a nezapomíná ani na malé krasové ostrůvky, které mají nebo mohou mít význam pro další generace badatelů různých oborů. Knihu lze číst postupně jako celek i jednotlivě po částech. Lze ji považovat za velmi zdařilou kompilaci všech

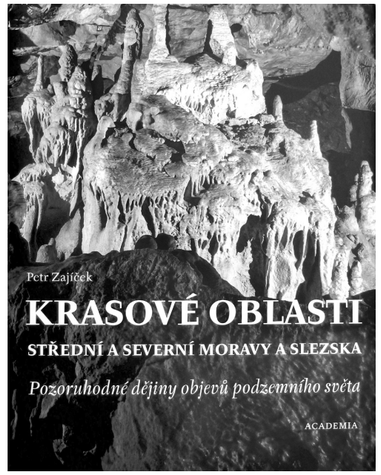

momentálně dostupných informací. Jedná se o pestrou pouť prostorem i časem, někdy bohužel poněkud ztrácející jasný směr a cíl při sklouzávání do detailních popisů některých konkrétních událostí.

Přestože se jedná o dílo zdařilé a velmi záslužné, je nutné upozornit konkrétně na některé objevené chyby a nedostatky. V úvodu chybí mapa (nejlépe geologická) popisované oblasti, kde by bylo zřejmé rozmístění lokalit a další souvislosti uváděné v textu, příp. také geologická časová osa pro rychlou orientaci čtenáře „ne-geologa“. Obecně by možná neškodilo některé faktické informace z textů v této knize shrnout do vhodně umístěných a přehlednějších tabulek či grafů. K lepší orientaci v takto stavěné knize by možná přispělo jasnější a jednoznačnější označování jednotlivých kapitol. Např. Zbrašovské aragonitové jeskyně se ukrývají pod názvem kap. 43 „Levý svah údolí Bečvy, dlouho střežené tajemství v podzemí“. Kdo předem neví, kde jeskyně leží, bude se k jeskyním muset nějak „probojovat“ delším hledáním. Bohužel se na několika místech textu objevují nesrovnalosti v uváděných faktech, jménech osob, délkách apod. Uveďme na konkrétních případech jen některé vybrané: např. Javoříčské jeskyně jsou na str. 12 uváděny jako čtvrté nejdelší v ČR, na str. 46 ale jako třetí nejdelší. Na str. 51 je uvedena délka štoly 155 m a na str. 56 délka štoly 144 m (jedná se přitom zcela jistě o stejnou štolu). Na str. 175 uvedeno nesprávně jméno potápěče v Hranické propasti Michal Čani, správně má být, jak je uvedeno v popisku obrázku na str. 168, David Čani. Jeskyně Šramotova ve Zbrašovských aragonitových jeskyních – chybně na str. 197 a Šromotova – správně na str. 180 je tatáž prostora (pojmenovaná podle dr. Šromoty, prvního českého starosty Hranic). Na str. 88 je uveden občan Nevrlý jako Josef, o stranu dále již jako Alois. Je to tentýž občan? Pokud ne, jaká je mezi osobami vazba? Uvedené nesrovnalosti mohou způsobit značný problém při citování textů z této publikace a každý, kdo tak bude chtít učinit, by měl být na pozoru a informace si raději předem ověřit. K úplné dokonalosti hodnoceného díla by jistě přispělo krátké resumé v anglickém jazyce a lépe zvolené formáty při výběru některých fotek. Grafické řešení se spoustou bílého místa na stránkách má možná u čtenáře navodit atmosféru mnoha bílých, ještě neznámých míst v jeskyních, ale osobně mi spousta volného místa na stránkách spíše vadí. Zmenšuje tak totiž třeba prostor pro již zmíněné větší formáty fotografií. A to je v této knize určitě škoda. Zmínky věnované letounům jsou nevyrovnané a roztříštěné, bylo by asi vhodnější údaje shromáždit do jedné kapitoly (podobně jako geologii). Zde je třeba uvést na pravou míru uvedenou informaci o tom, že Hranická propast je stabilním zimovištěm netopýra velkého. Prostora Rotunda v Hranické propasti není zimovištěm, ale významným stanovištěm početné letní kolonie netopýra velkého. Je to jediná – a tím tak zcela unikátní – letní kolonie netopýra velkého v podzemních prostorách ČR. Zmínky o netopýrech a vrápencích jsou jedněmi z mála zmínek v této knize o biotě krasových oblastí. Rozsahem je tato problematika jistě námětem na celou další rozsáhlou publikaci, ale alespoň jedna obecná kapitola o významu krasových oblastí v krajině, hlavních důvodech a zásadách jejich ochrany, o začlenění krasu a jeskyní do sítě chráněných území České republiky i Evropy by jistě byla na místě. Dílu by zcela jistě prospěla důslednější textová a jazyková korektura, např. spojení „U Ježka“ nebo „U ježka“ je sice pouze formální záležitostí, ale takové slovní spojení „Velký dóm“ nebo „velký dóm“ na str. 149 již může být podstatným rozdílem při popisu konkrétní či nekonkrétní jeskynní prostory. Tomáš Jordán z Klauznburgku na str. 162 (opakuje se v textu několikrát vazba -gk-, takže to asi nebude překlep) by měl být správně uveden buď v originální podobě jména jako Thomas Jordan(-us) von Klausenburg, nebo ve formě počeštěné jako Tomáš Jordán z Klauznburku. Analogicky tak píšeme např. von Augsburg – z Aušpurku nebo von Pressburg – z Prešpurku.

Přes výše zmíněné nedokonalosti (škoda jich) si ale přesto myslím, že kniha plní velice zdařile předsevzetí dané svým podnadpisem „Pozoruhodné dějiny objevů podzemního světa“. Je opravdu pozoruhodné ohlédnout se díky jednotlivým kapitolám knihy zpět v čase za tím, co všechno vykonali naši předchůdci, těch mnoho generací objevitelů, znalců a ochránců krás podzemního světa. Kniha by určitě neměla chybět v příruční knihovničce každého, komu pojem kras, jeskyně a vůbec příroda něco říká. A společně zkusme věřit, že další tematické zpracování této krasové oblasti nebude následovat znovu až po dalších padesáti a více letech.

Martin Koudelka

Za zaslané připomínky ke knize děkuji Jiřímu Šafářovi z AOPK ČR a Barboře Šimečkové ze SJČR.

Summary

Hendrychová M., Bogusch P., Weissová K. & Šálek M.: What Attract Rare Invertebrates to Brown Coal/Lignite Spoil Heaps?

Since the highest boom in surface brown coal/lignite mining below the Krušné hory/Ore Mts. a lot of good has happened. An area larger than 120 km^2 has been biologically and technologically restored and at least CZK 20 billion (EUR 0.8 billion) have been spent there. Moreover, less is sometimes more: it seems that it is optimal to combine technological restoration and natural succession. The pattern is definitely true for rare wild animal species. Results of entomological surveys and inventories show that presence of a fine-grain mosaic of various habitats including shrubbery and flower-rich meadows is important for the high species diversity and the occurrence of rare and threatened species. How the outputs of studies on orthopterans inhabiting brown coal/lignite spoil heaps suggest, in addition to soil feature diversity and presence of terrain unevenness, species diversity of grassed sites/patches is also crucial.

Malíček J., Trunečková L. & Hlaváček R.: Uranium Spoil Heaps near the Town of Příbram as a Part of Cultural Landscape Heritage and a Threatened Flora Habitat

Uranium spoil heaps in the surroundings of the town of Příbram (Central Bohemia) are a dominant landscape element and important habitat for many organisms. They are very extreme in abiotic conditions – erosion on steep slopes, high temperatures and aridity of dark substrates, low level of nutrients, high level of metals, radioactivity, *etc.* Moreover, spoil heaps harbour a suitable habitat for many rare plant and lichen species usually missing in the adjacent agricultural landscape. They are a unique example of primary succession and spontaneously developing vegetation. Uranium spoil heaps also serve as a local hot-spot and habitat for weak competitors, colonists of early succession stages and substrate specialists, such as lichens on rocks enriched by metals. Some lichen species have one of their few sites of occurrence in the Czech Republic just there. Currently, restoration of the Příbram's spoil heaps has been intensively discussed. It is supported by Czech law policy that requires a restoration of all mining sites. However, many of them, including the uranium spoil heaps near Příbram, display high value and potential in nature conservation and landscape protection.

Patzelt Z.: Sandpits and Quarries as a Challenge for Nature Conservation

Mineral resource mining is usually supposed to be harmful for nature and the landscape. Nevertheless the presumption is not definitely correct always and everywhere. Rocks and wetlands are among the most valuable natural sites in the Czech Republic: their inaccessibility for predators, grazers and browsers has allowed undisturbed wild plant and animal development there. Spe-

cies diversity at such sites is also caused by dynamic instability and long-term presence of open non-forested habitats with varied and manifold succession stages. Particularly most of wetlands have disappeared from the landscape or more precisely they were rashly and indiscreetly destroyed by humans. Therefore, it is not by chance that a lot of rare species have been finding substitute alternative habitats for surviving and living in abandoned mining and excavation sites. In the Nature Conservancy Central Register run by the Nature Conservation Agency of the Czech Republic (https://drusop.nature.cz), there are a lot of dozens of former sandpits and quarries which have become a Specially Protected Area. If nature conservationists and mining companies cooperate, *e.g.* sandy gravel mining can join effective tools for landscape management and threatened species protection and conservation.

Jarošek J.: The Poodří/Odra River Basin Protected Landscape Area after Thirty Years

In 2021 we have been celebrating 30 years since establishing the Poodří/Odra River Basin Protected Landscape Area (PLA) situated in the Moravian-Silesian Region. The Odra River having been on and on waving in multiple meanders is a real PLA´s backbone. In the last years the extremes of the in total drier weather have been expressed themselves – many flows beneficial for nature have been missing there. Moreover, greater floods sometimes show the importance of the floodplain and its ability to retain water. Forests cover only less than 10 % of the PLA´s territory, but the landscape is completed by greenery outside forests optically increasing the woody plant proportion in the landscape and providing it with an appearance of the English landscape garden, also called the English landscape park. Many fishponds have been currently better managed and cooperation with fishermen is good. The PLA´s uniqueness resulted in including the Poodří/Odra River Basin into the global List of Wetlands of International Importance under the Ramsar Convention, also known as Ramsar Sites. The PLA was established to protect, conserve and manage the from a nature conservation point of view valuable landscape in the Odra River floodplain and it does not serve only nature conservationists or farmers, fishpond managers, hunters/gamekeepers, tourists....It serves to a different extent all. The PLA´s current state is a good resultant of the development lasting for centuries.

Pešout P. & Štěrba P.: Standardization in Nature Conservation and Landscape Management

The Nature Conservation Agency of the Czech Republic has been for ten years elaborating together with academic institutions standards in nature conservation and landscape protection. Almost 30 such standards have been published yet and approx. the same number has been under preparation. Up-to-date experience shows that the concept of standardization in various activities has proved successful and has fulfilled its purpose: standards are used by designers, planners, project implementers, evaluators of application for a subsidy/subvention/grant and they are also applied in the State/Public Administration performance. Thus, the standards at present have been serving as a background for establishing unified code lists of activities in nature conservation and landscape protection linked with costs of usual measures and consequently for planning and documenting the interventions having been made in nature and the landscape. Moreover, they are sometimes misapplied. The standards in nature conservation and landscape protection can only support the appropriate implementation of the measures: therefore, they should be handled as a utility or a tool, not as a law.

Frouz J.: Ecological Restoration of Mining Sites, Organic Matter Accumulation and Ecosystem Functioning Restoration

Special attention has been recently paid to abandoned mineral resource mining sites which provide a broad range of rare and threatened species with a suitable substitute alternative habitat. The article deals with question how beneficial are sites/areas left to spontaneous development in comparison with those restored artificially. The author preliminarily summarizes that production and other ecosystem functions under self-seeding woody plant growths are in many cases comparable with the outputs gathered under restoration plantings. The latter usually show a rapid improvement in the parameters studied in the beginning, but later the rate in restoring the individual parameters and processes slows down. On the other hand, sites/areas left to spontaneous succession usually display slower start, but in older sites/areas the studied parameters of area´s restoration can reach the comparable results.

Šafránek J.: Old Environmental Burdens in České Švýcarsko/Bohemian Switzerland

It could come as a surprise, but there have been various environmental burdens/loads/damages also in Bohemian-Saxon Switzerland. As early as before the World War I, there had been difficulties caused by quarrying, as it was alerted by associations for landscape embellishment about. Finally, the quarrying along the Labe/Elbe River was prohibited in the 1940s. After the World War II, bigger dumps or landfills of particularly municipal waste appeared there. In addition, near factories or garrisons dumps of hazardous waste were created. In the České Švýcarsko/Bohemian Switzerland National Park, old exploratory deposit and hydrogeological wells have been causing other troubles. Unfortunately, some of them have reached a state of disrepair and not all have been properly disposed; therefore they can pose a serious threat to underground water sources. The article presents ways how the old environmental burdens are removed in České Švýcarsko/Bohemian Switzerland.

Hendrychová M., Šálek M., Novák J. & Krkošková N.: How Do Birds Do in the Post-mining Landscape?

The landscape formed in northern Bohemia after brown coal/lignite surface mining displays a lot of specific characteristics positively influencing, *inter alia*, bird communities. Rapidly changing habitat on spoil heaps is an excellent laboratory for studying various ecological-ornithological topics. Birds well indicate habitat quality; therefore, bird communities can be used to evaluate restoration success which also includes support to biological diversity. The results of research highlight the importance of successional patches/sites and encourage to maintain a mosaic of patches/sites differing in age with various management or more precisely, involving non-restored patches/areas into the post-mining landscape, similarly *e.g.* to Germany. As far as planting shrubs, preferred habitat selection for nesting in birds is better met by native shrubs. To enhance breeding success in birds due to lower predation rate establishing more extensive close-to-nature and semi-natural growths on spoil heaps is more appropriate.

Kaprová K. & Neumannová B.: Updating the Methodology on Woody Plant Evaluation by the Nature Conservation Agency of the Czech Republic for 2021

The Nature Conservation Agency of the Czech Republic (NCA CR) has been for a long time cooperating with research authorities in developing approaches, procedures and methods to evaluate nature and the landscape. The article presents the results of the research project aiming at evaluation of woody plants growing outside forests which resulted in a comprehensive revision of the NCA CR´s methodology. The main new issues in woody plant evaluation procedure include new solitary woody plant categorization, explicit taking into consideration of invasiveness when evaluating both the solitary woody plants and woody plant growths and more precise differentiation of values in dry and decaying trees with respect to their biological potential. In the sum of all such changes, in comparison with the last edition of the methodology, there is a modest increase in the value of most of solitary woody plants and woody plant growths cut.

Punčochář P.: Water Mites in Some Fishponds in the Czech Republic in 2020 Compared to Findings of Dr. Karl Thon Published in 1900

Water mites (Hydrachnidia, Parasitengona, Arachnida, Acari) are less known among the general public. The aquatic organisms follow the complicated life cycle; therefore, their occurrence and diversity can be used for assessing biological communities inhabiting water ecosystems. The article briefly presents history of research on water mites and compares their species composition in some fishponds in the Czech Republic found in 2020 with findings published in 1900. The results suggest that water mite diversity in fishponds has not decreased which is a positive finding when taking into account the published data on declines in many insect and other taxa species gathered by studies on biodiversity during the last decades.

Begič T. & Mazancová E.: Six Months of Implementing the Linear Building Act in Practice

In the Czech Republic, on January 1, 2021 the amendment to the Linear Building Act came into force providing a lot of substantial changes in both linear building permitting procedure and "ordinary" building administrative work. The Act on Nature Conservation and Landscape Protection has been also influenced. When implementing the amendment into practice, due to imperfections in its text, some lack of clarity and inconsistencies raised. The article presents various explanations and a shift in applied practice affecting the State Nature Conservancy authorities which have not been analysed in previous articles. The amendment did not caused only changes in linear building permitting as it can be seemed at first glance; by modifying some legalities of the Code of Administrative Procedure and of the Building Act, there are changes influencing a lot of procedures carried out by the State Nature Conservancy authorities when issuing binding opinions. The main questions discussed by the authors include "the legal fiction of approval" and "the legal fiction of binding opinion on felling woody plants – yes or not?".

Říha C., Konopásek Z., Prach J. & Obermajer J.: Construction Activities in Protected Landscape Areas: An Outline of the Current State and an Analysis of What Existing Leaflets for the Public Say

In the Czech Republic, the purpose of Protected Landscape Areas is not only to protect, conserve and manage nature, but also to preserve the landscape´s values. The landscape is shaped, among others, by the appearance of buildings and settlements. Construction activities should therefore be aimed at respecting the local historical and cultural forms. In short, the landscape should retain its specific character and provide a pleasant impression and perception on both residents and visitors. The question remains how to fulfil the public interest as effectively as possible while being simultaneously perceived by citizens as a welcome service to the state, and not a senseless restriction. In the article, the authors present the first phase of an applied research project, in which a team of sociologists, urban planners, architects and conservationists critically explores and co-shapes the reality of decision making, *i.e.* the complex trajectory from regulation to practice.

Zajíček P.: The Zolushka Cave – An Underground Treasure of Moldova

For a long time hidden, more than 90 kilometres long cave labyrinth called Zolushka (Cinderella) was discovered during gypsum excavation in a surface quarry almost on the border between Moldova and Ukraine. It is the third longest cave in gypsum all over the world. A rugged system of remarkably modelled underground corridors is largely located in Ukraine; moreover, it's the only entrance is situated in Moldova. Because Moldovan authorities consider making the Zolushka a show cave, they asked through the Czech Development Agency experts from the Cave Administration of the Czech Republic (CACR) for assessing the intention. Thus, four CACR staff members visited Moldova in autumn 2019. The main outputs of their expertise include a lot of recommendations how to implement the intention to make the Zolushka Cave a show cave in practice.

Kontakty na autory

Veronika Bálková
MŽP ČR
odbor výkonu státní správy II
veronika.balkova@mzp.cz

Tereza Begić
AOPK ČR
samostatné právní oddělení pro veřejnou správu
tereza.begic@nature.cz

Petr Bogusch
Univerzita Hradec Králové
Přírodovědecká fakulta, katedra biologie
petr.bogusch@uhk.cz

Jan Frouz
Biologické centrum AVČR
SoWa (Soil and Water)
jan.frouz@natur.cuni.cz

Markéta Hendrychová
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta životního prostředí
katedra plánování krajiny a sídel
hendrychovam@fzp.czu.cz

Rudolf Hlaváček
Hornické muzeum Příbram
hlavacek-r@muzeum-pribram.cz

Jiří Hušek
AOPK ČR
ředitel RP Liberecko
jiri.husek@nature.cz

Radim Jarošek
AOPK ČR, RP SCHKO Poodří
oddělení péče o přírodu a krajinu
radim.jarosek@nature.cz

Kateřina Kaprová
Centrum pro otázky životního prostředí
Univerzity Karlovy
katerina.kaprova@czp.cuni.cz

Zdeněk Konopásek
Centrum pro teoretická studia
Univerzity Karlovy
konopasek@cts.cuni.cz

Oldřich Kopecký
Česká zemědělská univerzita v Praze
katedra zoologie a rybářství
kopeckyo@af.czu.cz

Martin Koudelka
Správa jeskyní ČR
vedoucí Javoříčských jeskyní
koudelka@caves.cz

Naďa Krkošková
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta životního prostředí
katedra ekologie
krkoskovan@fzp.czu.cz

Bohumil Kučera
dříve šéfredaktor časopisu Ochrana přírody
b.k.kucera@seznam.cz

Jiří Malíček
Botanický ústav AV ČR, v.v.i.
jmalicek@seznam.cz

Eva Mazancová
Ministerstvo životního prostředí ČR
vedoucí odd. horizontální a ekosystémové legislativy
eva.mazancova@mzp.cz

Brigita Neumannová
AOPK ČR
oddělení obecné ochrany přírody
brigita.neumannova@nature.cz

Jakub Novák
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta životního prostředí
katedra plánování krajiny a sídel
novakj@fzp.czu.cz

Jaroslav Obermajer
AOPK ČR
ředitel RP Střední Čechy
jaroslav.obermajer@nature.cz

Zdeněk Patzelt
časopis Ochrana přírody
šéfredaktor
Patzelt.Zdenek@seznam.cz

František Pelc
AOPK ČR
ředitel
frantisek.pelc@nature.cz

Pavel Pešout
AOPK ČR
ředitel sekce ochrany přírody a krajiny
pavel.pesout@nature.cz

Václav Petříček
AOPK ČR
odd. ochrany krajiny
vaclav.petricek@nature.cz

Jan Plesník
AOPK ČR
vedoucí oddělení mezinárodní spolupráce
jan.plesnik@nature.cz

Jindřich Prach
AOPK ČR, RP Střední Čechy
oddělení SCHKO Český kras
jindrich.prach@nature.cz

Pavel Punčochář
Ministerstvo zemědělství,
sekce vodního hospodářství
Česká zemědělská univerzita v Praze
katedra vodních zdrojů
pavel.puncochar@mze.cz

Cyril Říha
Centrum pro teoretická studia
Univerzity Karlovy
riha@cts.cuni.cz

Jakub Šafránek
Správa NP České Švýcarsko
vedoucí odd. geologie
j.safranek@npcs.cz

Miroslav Šálek
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta životního prostředí, katedra ekologie
salekm@fzp.czu.cz

Pavel Štěrba
AOPK ČR
ředitel odboru péče o přírodu a krajinu
pavel.sterba@nature.cz

Linda Trunečková
Hornické muzeum Příbram
truneckova-l@muzeum-pribram.cz

Dana Turoňová
AOPK ČR
Inventarizační botanické průzkumy
dana.turonova@seznam.cz

Kristýna Weissová
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta životního prostředí
katedra plánování krajiny a sídel
weissovak@fzp.czu.cz

Petr Zajíček
Správa jeskyní ČR
zajicek@caves.cz